



PHỤC HỒI VÀ BẢO TỒN RỪNG DỪA NƯỚC

XÃ CẨM THANH, THÀNH PHỐ
HỘI AN, TỈNH QUẢNG NAM

VN/SGP/UNEP-SCS/09/02

- Năm thực hiện dự án: 2010-2013
- Địa điểm: : Xã Cẩm Thanh, thành phố Hội An, tỉnh Quảng Nam
- Tổ chức thực hiện: Hội Nông dân xã Cẩm Thanh, thành phố Hội An, tỉnh Quảng Nam
- Đối tượng hưởng lợi: Cộng đồng người dân xã Cẩm Thanh, ngư dân Hội An và các huyện ven biển lân cận vùng cửa sông Thu Bồn, người làm du lịch tại Hội An, Quảng Nam.
- Lĩnh vực đa dạng sinh học: Hệ sinh thái dừa nước Cẩm Thanh



Dừa nước là loại cây ngập mặn chiếm ưu thế tuyệt đối tại hạ lưu sông Thu Bồn, tập trung chủ yếu tại xã Cẩm Thanh, thành phố Hội An. Rừng dừa nước đã tạo nên sự đa dạng sinh học các loài thủy sinh vật dưới nước và đem lại sự trù phú cho người dân dựa vào hoạt động đánh bắt các loại cá, tôm, cua có giá trị kinh tế, đặc biệt là người dân xã Cẩm Thanh. Tuy nhiên, những năm gần đây, do ảnh hưởng của việc khai thác không hợp lý, nên các nguồn lợi đang có xu hướng suy giảm. Và từ đó sinh kế phụ thuộc vào khai thác thủy sản trong rừng dừa nước của người dân cũng giảm dần.

Từ năm 2010-2013, Hội Nông dân xã Cẩm Thanh (thành phố Hội An) đã triển khai dự án “**Phục hồi và bảo tồn rừng dừa nước Cẩm Thanh, phục vụ du lịch sinh thái và phát triển bền vững**” với sự hỗ trợ của Chương trình các dự án nhỏ của Quỹ Môi trường toàn cầu tại Việt Nam (GEF SGP) nhằm bảo vệ đất vùng cửa sông Thu Bồn khỏi sóng, gió, xói lở nhằm góp phần bảo tồn rừng dừa nước Cẩm Thanh và khai thác bền vững nguồn lợi tài nguyên trong khu vực.

■ BỐI CẢNH DỰ ÁN

CÁC MỤC TIÊU CỤ THỂ của dự án bao gồm:

- 1 Phục hồi sinh thái rừng dừa nước Cẩm Thanh;
- 2 Nâng cao năng lực quản lý hiệu quả vùng dừa nước này;
- 3 Khai thác bền vững các nguồn lợi tài nguyên trong khu vực bảo tồn.

Xã Cẩm Thanh nằm ở phía Đông Nam thành phố Hội An, cách trung tâm Hội An khoảng 3 km, có tổng diện tích là 894,43 ha, bao gồm 8 thôn. Cẩm Thanh là một vùng đất ngập nước quan trọng có một tiềm năng to lớn về nguồn tài nguyên thiên nhiên như hệ sinh thái rừng dừa nước và cỏ biển. Rừng dừa nước Cẩm Thanh, Hội An là một trong những hệ sinh thái rừng ngập mặn rất phong phú tại vùng hạ lưu sông Thu Bồn, và đồng thời đây cũng là vùng sinh sản của các loài thủy sinh vùng cửa sông ven biển. Rừng dừa nước Cẩm Thanh, Hội An còn là nơi trú ngụ, sinh trưởng của nhiều loài động vật sống dưới nước, nơi ngăn gió, trấn bão của ngư dân và tàu thuyền theo các mương lạch. Rừng dừa nước ở Cẩm Thanh không những phục vụ cho sự phát triển bền vững của các hoạt động kinh tế ngư nghiệp ven biển mà còn góp phần phát triển hệ thống du lịch sinh thái cộng đồng.

Tuy nhiên, những năm gần đây, do ảnh hưởng của việc khai thác không hợp lý, nên các nguồn lợi đang có xu hướng suy giảm. Và từ đó sinh kế phụ thuộc vào khai thác thủy sản trong rừng dừa nước của người dân cũng giảm dần. Nếu như năm 2010 có đến 68,8% sinh kế của người dân phụ thuộc vào khai thác thủy sản trong rừng dừa nước thì đến 2013 giảm còn 55,5%.

Bảo vệ và trồng phục hồi rừng dừa nước nhằm bảo tồn rừng dừa nước Cẩm Thanh và khai thác bền vững nguồn lợi tài nguyên trong khu vực góp phần giảm thiểu ô nhiễm môi trường và phát triển du lịch sinh thái là mục đích mà Dự án “Phục hồi và bảo tồn rừng dừa nước Cẩm Thanh, phục hồi du lịch sinh thái và phát triển bền vững” được Chương trình GEF SGP Việt Nam hỗ trợ thực hiện từ năm 2010-2013.

■ CÁC HOẠT ĐỘNG VÀ SÁNG KIẾN CHÍNH

- 1.** Khảo sát, điều tra thực địa, hội thảo cộng đồng xây dựng khu bảo tồn rừng dừa nước; Tập huấn kỹ thuật cộng đồng về quy hoạch phân vùng và quy chế quản lý vùng dừa nước cho tổ công tác; Xây dựng Quy chế quản lý vùng dừa nước.
- 2.** Vận động cộng đồng tham gia phục hồi tự nhiên rừng dừa nước; Xây dựng cơ chế chia sẻ lợi ích đối với các vùng đất phục hồi tự nhiên cây dừa nước trong cộng đồng; Thành lập khu vườn ươm; Tổ chức trồng phục hồi khoảng 15 ha rừng dừa nước.
- 3.** Xây dựng mạng lưới bảo vệ tự nguyện trong cộng đồng; Hỗ trợ trang thiết bị cho đội ngũ tự nguyện; Tổ chức tham quan học tập; Tổ chức truyền thông về lợi ích bảo vệ và khai thác bền vững của vùng rừng dừa nước.
- 4.** Tìm kiếm và thử nghiệm các giải pháp kỹ thuật để khai thác bền vững lá cây dừa nước; Tham vấn cộng đồng về sinh kế địa phương; Hỗ trợ kỹ thuật và tài chính cho cộng đồng thử nghiệm triển khai các hình thức thu nhập thay thế.
- 5.** Tổ chức giới thiệu và tập huấn các chương trình du lịch sinh thái cộng đồng; Cộng đồng tham gia thiết lập các chương trình đào tạo, tập huấn phục vụ phát triển du lịch sinh thái địa phương.



■ KẾT QUẢ VÀ TÁC ĐỘNG

TÁC ĐỘNG VỀ ĐA DẠNG SINH HỌC

Bảo tồn Hệ sinh thái tự nhiên

- Dự án đã góp phần bảo tồn rừng dừa “Bảy Mẫu” (*Nypa fruticans* Wurmb) khoảng 84 ha ở Cẩm Thanh. Rừng dừa nước Cẩm Thanh là nơi cư trú, sinh sản của nhiều động vật biển có giá trị kinh tế cao. Dừa nước hiện được trồng từ ven sông lớn cho đến các kênh rạch nhỏ theo những dãy hẹp, rộng từ 3-20 mét.
- Sự hình thành và phát triển khu bảo tồn rừng dừa nước Cẩm Thanh, Hội An Khu nằm trong cụm các khu bảo tồn hệ sinh thái rạn san hô Tam Hải, Núi Thành và Khu Bảo tồn biển Cù Lao Chàm, tạo thành một mạng lưới bảo tồn biển Quảng Nam góp phần gia tăng lợi ích của bảo tồn, khai thác bền vững và cải thiện đời sống của bà con ngư dân ven biển.

TÁC ĐỘNG VỀ KINH TẾ - XÃ HỘI

Về xã hội

- Thông qua các hoạt động của dự án, chính quyền và nhân dân địa phương đã bắt đầu hiểu được tầm quan trọng của rừng dừa và đã có những hoạt động tích cực để phục hồi rừng dừa.
- Thu hút sự tham gia của các bên liên quan, đặc biệt là cộng đồng trực tiếp khai thác dừa nước. Thông qua các hoạt động của dự án, cộng đồng đã nhận thức được giá trị của rừng dừa nước và tham gia quản lý bảo vệ rừng dừa nước hiệu quả.
- Huy động được sự tham gia của cộng đồng trong việc bảo tồn rừng dừa nước và phát triển du lịch sinh thái tại địa phương.

Về Kinh tế



Khai thác hợp lý nguồn tài nguyên thiên nhiên, mở rộng qui mô sản xuất

- Bảo tồn rừng dừa nước Cẩm Thanh phục vụ đắc lực cho sinh kế cộng đồng và phát triển kinh tế xã hội của địa phương, cụ thể là các lợi ích được tích lũy bao gồm sinh kế dựa vào cảnh quan rừng dừa, tài nguyên sinh vật chung sống trong rừng dừa và kể cả khai thác phần lá dừa. Hiện tại, khoảng 20% các hộ gia đình tại xã Cẩm Thanh sử dụng lá cây dừa nước phục vụ cho hoạt động sinh kế và tăng thu nhập. Sản phẩm chính là phen, tấm lợp mái nhà được làm từ lá dừa nước.



- Trong quá trình thực hiện và sau khi kết thúc dự án, Cẩm Thanh đã phát triển dịch vụ nhà lưu trú homestay trong rừng dừa nước (khoảng 50 hộ tham gia loại hình này). Thu nhập hàng tháng của các homestay từ 9 đến 12 triệu đồng. Thu nhập từ các sản phẩm du lịch khác như bơi thúng trong rừng dừa nước do Tổ du lịch cộng đồng thôn Vạn Lăng (có 27 thành viên) hoạt động du lịch theo Quy chế được thảo luận từ cộng đồng. Hiện bơi thúng được người dân xem như là một sinh kế mới, có thể hỗ trợ cải thiện được thu nhập hàng ngày. Bơi thúng đã góp phần cải thiện sinh kế của người dân tham gia hoạt động, tăng thêm thu nhập lên 21% hàng tháng.

- Hiện nay, mức thu nhập của người dân so với những năm trước đây tăng lên đáng kể, vì nhu cầu của khách hàng, nguyên liệu đầu vào và sản phẩm đầu ra ổn định, giá bán ngày càng tăng, quy mô các xưởng mở rộng. Thu nhập của các hộ làm nghề tranh tre, dừa nước cao nhất là 10 – 15 triệu/tháng nhưng mới chỉ chiếm 23%, phần lớn người dân thu nhập từ 3 – 4 triệu/tháng chiếm 46%, và 6 – 7 triệu/tháng chiếm 31%. So với những năm trước đây, thu nhập của người dân tăng lên nhiều. Tuy nhiên, thu nhập của các hộ chỉ phụ thuộc vào ngành nghề làm tranh tre, dừa nước còn thấp, không đủ cho cuộc sống của người dân nên hầu hết các hộ phải làm thêm các nghề khác để tăng thêm nguồn thu nhập cho gia đình.

Phát triển du lịch sinh thái

- Du lịch sinh thái ở Cẩm Thanh trên nguyên tắc bảo tồn rừng dừa nước và chia sẻ lợi ích của người dân địa phương. Tại đây, cộng đồng là người đóng vai trò quan trọng trong việc bảo tồn và duy trì du lịch sinh thái dựa vào rừng dừa nước.

- Làng nghề truyền thống tre, dừa nước Cẩm Thanh hiện tại là một sản phẩm du lịch độc đáo. Việc bảo tồn rừng dừa nước Cẩm Thanh tạo cơ hội cung cấp nhiều nguyên liệu cho ngành nghề này. Do vậy, việc quy hoạch phát triển của làng nghề tre, dừa nước cũng được nhìn nhận trong một hệ thống giữa các lợi ích hài hòa mang lại từ rừng dừa nước.

- Hoạt động bơi thúng đưa khách đi thăm rừng dừa nước Cẩm Thanh là một sinh kế thay thế có triển vọng của Cẩm Thanh. Trong những năm gần đây, số hộ gia đình tham gia hoạt động này tăng dần, và thu nhập từ hoạt động này cũng tăng dần. Thu nhập bình quân của các hộ gia đình khi chưa có hoạt động bơi thúng là 3,7 triệu đồng/tháng và khi có hoạt động bơi thúng là 4,5 triệu đồng/tháng.



TÁC ĐỘNG VỀ CHÍNH SÁCH

- Hình thành được Tổ du lịch cộng đồng gồm 27 thành viên, hoạt động du lịch theo Quy chế được thảo luận từ cộng đồng. Phát triển du lịch sinh thái trên nguyên tắc bảo tồn rừng dừa nước và chia sẻ lợi ích của người dân địa phương.

- Thu hút được sự tham gia của chính quyền địa phương, cộng đồng và doanh nghiệp vào việc phối kết hợp khai thác nguồn lợi từ rừng dừa nước phục vụ sinh kế và phát triển du lịch thái của địa phương.



TÍNH BỀN VỮNG CỦA DỰ ÁN

- Sau khi dự án kết thúc, ở Cẩm Thanh hiện có 4 tổ cộng đồng bao gồm tổ cộng đồng nuôi trồng thủy sản, tổ cộng đồng tranh tre dừa nước, tổ cộng đồng bơi thuyền thúng và tổ cộng đồng du lịch. Hàng năm, thành phố tổ chức 3 khóa tập huấn, mỗi khóa có 25-30 người tham gia nhằm nâng cao năng lực cho cộng đồng làm du lịch sinh thái. Ngoài ra, xã còn tổ chức các buổi gặp mặt giữa các thành viên trong tổ cộng đồng để trao đổi kinh nghiệm làm du lịch sinh thái 3 lần/năm.
- Cẩm Thanh đón khoảng 10.000 khách du lịch mỗi năm, phần lớn đều theo điều hành từ các khách sạn, công ty lữ hành, hoặc homestay. Người dân địa phương ít có điều kiện tìm kiếm các cơ hội sinh kế hoặc nâng cao thu nhập từ nguồn du khách này. Đồng thời, nguồn lợi tự nhiên, tài nguyên, môi trường hoặc các cảnh quan thiên nhiên chung cũng ít được hỗ trợ, tái đầu tư, nuôi dưỡng, phục hồi. Địa phương đang đề xuất mở rộng “hệ thống” thu lệ phí tham quan du lịch tại vùng đệm sinh thái cho khu vực Cẩm Thanh nhằm đa dạng nguồn lực để tạo sự tham gia dễ dàng cho cộng đồng.
- Trong quá trình dự án hoạt động và sau khi dự án kết thúc có nhiều đề tài nghiên cứu được xây dựng và thực hiện. Kết quả dự án là sự mở đầu cho hoạt động du lịch sinh thái vùng dừa nước Cẩm Thanh được phát triển góp phần cải thiện sinh kế cộng đồng, kinh tế xã hội địa phương và bảo tồn đa dạng sinh học của vùng.

■ BÀI HỌC KINH NGHIỆM

1

Cần phải gắn kết lợi ích của các nhóm cộng đồng địa phương trong mối quan hệ bảo tồn và sử dụng một cách bền vững rừng dừa nước tại Cẩm Thanh, Hội An.

2

Các lợi ích từ các dịch vụ mang lại của rừng dừa nước Cẩm Thanh cần được nghiên cứu, phân tích cụ thể nhằm gắn kết sự tham gia của cộng đồng người dân địa phương, các bên liên quan, chính quyền vào quá trình quản lý tổng hợp tại vùng cửa sông này của Hội An.

■ CÁC ĐỐI TÁC



- Hội Nông dân xã Cẩm Thanh, thành phố Hội An, tỉnh Quảng Nam (Ban Điều hành dự án)
- UBND xã Cẩm Thanh, thành phố Hội An, tỉnh Quảng Nam
- Cộng đồng các thôn thuộc xã Cẩm Thanh, thành phố Hội An, tỉnh Quảng Nam
- Các doanh nghiệp du lịch và dịch vụ du lịch địa phương

■ NGUỒN TƯ LIỆU

- ▶ Các tài liệu, báo cáo hội thảo, video, hình ảnh hiện trường của dự án của Hội Nông dân xã Cẩm Thanh.
- ▶ Trang web của Khu Bảo tồn biển Cù Lao Chàm và Khu Dự trữ sinh quyển Cù Lao Chàm – Hội An (www.culaochammpa.com.vn)
- ▶ Báo cáo của dự án.



**CHƯƠNG TRÌNH TÀI TRỢ CÁC DỰ ÁN NHỎ
CỦA QUỸ MÔI TRƯỜNG TOÀN CẦU**

304 Kim Mã, Ba Đình, Hà Nội, Việt Nam

Tell: 84 4 38500150

Email: gef-sgp-vietnam@undp.org

Website: www.vn.undp.org; www.sgp.undp.org